

It lûd fan Fryslân

Vrijwilligers bij sportverenigingen

mulier instituut

Sport
Fryslân

FRIES SOCIAAL
PLANBUREAU

4 | 2017

Aanleiding

Vrijwilligers onmisbaar voor sportverenigingen

De georganiseerde sport kent het hoogste aandeel vrijwilligers in Fryslân. Meer dan een kwart (28%) van de panelleden van het [Fries Burgerpanel](#), die actief zijn als vrijwilliger, hebben in 2016 vrijwilligerswerk gedaan bij een sportvereniging. Desondanks hebben steeds meer sportverenigingen door veranderende omstandigheden, zoals individualisering, consumentisme, krimp en vergrijzing moeite om voldoende vrijwilligers aan zich te binden. Zonder vrijwilligers kan een sportvereniging niet bestaan. Sportverenigingen zijn belangrijk voor de leefbaarheid in Fryslân. De sportvereniging is een voorziening waar wordt gesport en waar mensen van verschillende leeftijden elkaar ontmoeten. Met name in krimpregio's waar voorzieningen zoals de basisschool en het dorps huis onder druk staan, is de ontmoetingsfunctie van een sportvereniging belangrijk. In deze publicatie zoomen het Fries Sociaal Planbureau (FSP) en Sport Fryslân op basis van gegevens uit de [Friese Sportverenigingsmonitor](#) in op het thema vrijwilligers. Hoe gaat het met de vrijwilligers bij sportverenigingen in Fryslân in veranderende omstandigheden? Wat kunnen de sportverenigingen doen om meer vrijwilligers te werven en te behouden? Daarnaast zijn er drie bestuursleden van Friese sportverenigingen bevroegd naar hun ervaringen met vrijwilligers.

Driekwart Friese sportverenigingen zoekt vrijwilligers

In Fryslân zijn drie van de vier verenigingen op zoek naar (meer) vrijwilligers. Van alle Friese sportverenigingen heeft 20% een tekort aan vrijwilligers (landelijk 14%). Meer dan de helft van de verenigingen heeft weliswaar voldoende vrijwilligers, maar is toch op zoek naar uitbreiding. Vooral grote verenigingen én verenigingen met een eigen accommodatie zijn op zoek naar (extra) vrijwilligers. Op de Friese Waddeneilanden zijn de meeste verenigingen met een tekort aan vrijwilligers, namelijk ruim de helft. In Noordoost Fryslân en Zuidoost Fryslân hebben respectievelijk 24% en 23% van de sportverenigingen een tekort aan vrijwilligers, tegenover 18% in Leeuwarden en 17% in Zuidwest Fryslân. Slechts 11% van de sportverenigingen in Noordwest Fryslân hebben te maken met een vrijwilligerstekort.

Hebben de verenigingen de beschikking over voldoende vrijwilligers?

ja, we zijn niet op zoek

27%

ja, maar we zijn ook nog op zoek

53%

nee, we hebben te weinig

20%

De [Friese Sportverenigingsmonitor](#) is een samenwerking tussen Sport Fryslân, het Mulier Instituut en het FSP en brengt tweemaal in kaart hoe het staat met de Friese sportverenigingen. Door de metingen in de tijd te herhalen is het mogelijk om de Friese sportverenigingen te volgen.

Aantal sportverenigingen dat heeft deelgenomen aan het onderzoek

Friese Waddeneilanden	9
Noordoost Fryslân	63
Noordwest Fryslân	47
Leeuwarden	28
Zuidoost Fryslân	66
Zuidwest Fryslân	84

297

Gemiddeld beschikken de Friese sportverenigingen over 28 vrijwilligers:

- Kleine vereniging (≤100 leden) 9 vrijwilligers
- Middelgrote vereniging (101-250 leden) 28 vrijwilligers
- Grote vereniging (>250 leden) 76 vrijwilligers

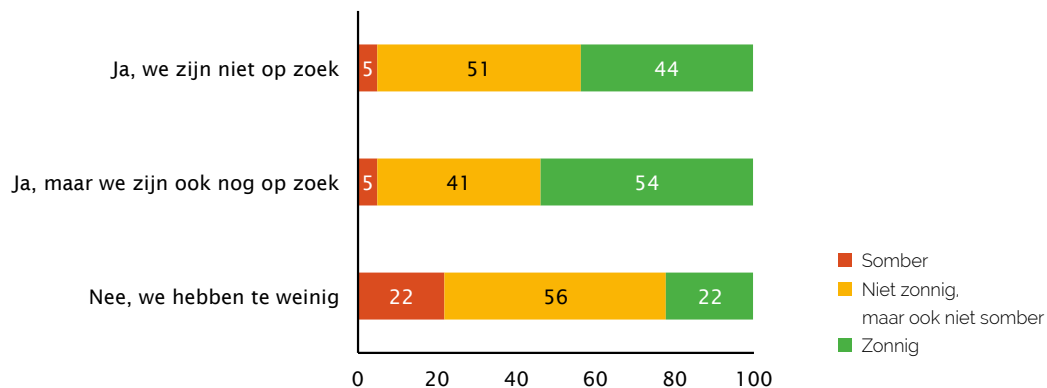
Sportverenigingen met vrijwilligerstekort zien toekomst somberder in

Veel Friese sportverenigingen maken zich zorgen over het aantal vrijwilligers nu en in de toekomst. Zonder vrijwilligers kan een vereniging niet blijven bestaan. Zij besturen de sportvereniging, verzorgen het sportaanbod en zorgen onder andere voor het beheer en onderhoud van de accommodatie. Samen zorgen zij ervoor dat duizenden Friezen elke week kunnen sporten.

*“Vrijwilligers vinden wordt steeds lastiger.
Vervanging van bestuursleden is bijna onmogelijk.”*

Verenigingen met een vrijwilligerstekort zien de toekomst dan ook somberder in dan de verenigingen die genoeg vrijwilligers hebben. Zo ziet 22% van de verenigingen met een vrijwilligerstekort de toekomst somber tegemoet. Van de verenigingen die genoeg vrijwilligers hebben is dat 5%.

Beschikking over voldoende vrijwilligers ten opzichte van het toekomstbeeld (%)

Bron: Friese sportverenigingsmonitor 2016, bewerking FSP

René Visser, voorzitter Read Swart

Voetbalvereniging Read Swart in De Knipe is een traditionele vereniging met 280 leden. De vereniging heeft een belangrijke rol in het dorp, want het is één van de weinige ontmoetingsplaatsen waar veel verschillende mensen samenkomen. Op dit moment heeft de club nog geen gebrek aan vrijwilligers, maar het is wel minder geworden in de afgelopen jaren.

“Ik merk dat het steeds lastiger wordt om mensen te vinden die zich elke week willen inzetten. Mensen zijn wel bereid om kortdurende klussen te doen, maar om iemand te vinden die elke week een team wil trainen of coachen is een ander verhaal.”

Read Swart is sinds kort bezig met een traject om de bestuursfuncties beter in kaart te brengen. Hier is de club mee gestart omdat veel taken door een beperkt aantal personen worden uitgevoerd.

“We hebben kort geleden alle taken die het bestuur doet op een rij gezet. Daar schrokken we wel van. Het zou fijn zijn als de taken beter verdeeld worden onder de leden. Daar gaan we ons de komende tijd actief voor inzetten.”

De vereniging wil zich meer bezig houden met de lange termijn en staat open voor vernieuwing.

“Op dit moment redden we het allemaal, maar als we in de toekomst bestaansrecht willen houden dan moeten we ook naar de lange termijn kijken. Nu zijn we vaak teveel bezig met de waan van de dag.”

38% van de Friese sportverenigingen ervaart werven en behouden van kader als knelpunt.

Onder kader wordt verstaan:

- bestuurlijke functies; voorzitter, secretaris, penningmeester
- sporttechnische functies; trainers, coaches, instructeurs, leraren, cursusleiders
- vrijwillige functies; commissies en vrijwilligers voor bardiensten en onderhoud van de accommodatie

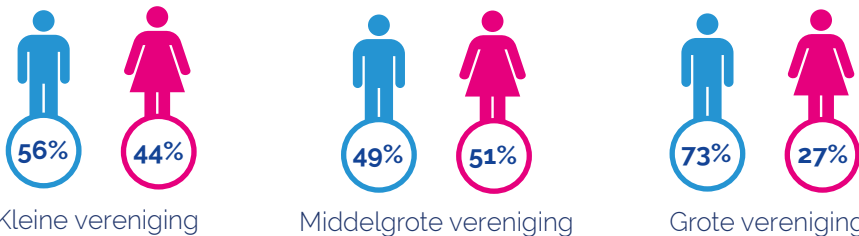

Bestuursfuncties bij sportverenigingen lastig in te vullen

64% van de Friese sportverenigingen heeft openstaande vacatures voor vrijwilligers en/of betaalde medewerkers, waarvan 28% op cruciale posities, zoals bestuursfuncties. Functies in het bestuur van een vereniging vereisen over het algemeen meer tijd, verantwoordelijkheid en energie en zijn daardoor moeilijker om in te vullen. Vrijwilligers willen zich steeds vaker kortdurend en projectmatig voor de vereniging inzetten. Ook doet de vrijwilliger bij voorkeur werkzaamheden die aansluiten bij zijn capaciteiten en behoeften.

"We beschikken over veel vrijwilligers voor de korte termijn, maar het is moeilijk om mensen te vinden die het beleid uit willen zetten en hier voortdurend aan willen werken."

Het bestuur is van groot belang voor een sportvereniging, want zij bepalen de strategie. Uit [onderzoek](#) blijkt dat het belangrijk is dat een bestuur divers is samengesteld qua leeftijd, geslacht en opleidingsniveau, en dat het bovendien een afspiegeling is van het ledenbestand. Dit leidt tot een goede balans tussen verschillende vaardigheden en competenties. In Fryslân bestaan de besturen gemiddeld uit zes bestuursleden, waarvan 58% man en 42% vrouw. De gemiddelde leeftijd van de Friese bestuursleden is 48 jaar. 28% van de bestuursleden is jonger dan 40 jaar en 20% van de bestuursleden is ouder dan 60 jaar. Het grootste gedeelte (52%) van de bestuursleden is tussen de 40 en 60 jaar oud. Bij grote verenigingen zitten in verhouding meer mannen in het bestuur dan bij kleinere verenigingen. Middelgrote verenigingen daarentegen hebben een gelijke verdeling van mannen en vrouwen.

Merendeel Friese verenigingen beschikt over voldoende trainers

Twee derde van de Friese sportverenigingen beschikt over voldoende trainers. Een kwart heeft er te weinig en bij 10% speelt dit niet, omdat er geen trainingen, lessen of cursussen worden gegeven. Naast voldoende trainers is het ook van belang dat deze trainers gekwalificeerd zijn. In Fryslân heeft 20% van de sportverenigingen te weinig gekwalificeerde trainers. Veel verenigingen betalen een aantal trainers om de kwaliteit te verhogen. Gemiddeld hebben Friese sportverenigingen twee betaalde krachten. Dit zijn meestal de trainers. Hoe groter de vereniging hoe meer betaalde krachten. De meeste betaalde krachten zijn te vinden bij voetbal-, turn/gymnastiek- en volleybalverenigingen. Het betalen van trainers kan zorgen voor een hogere kwaliteit van de trainingen waardoor talenten zich beter kunnen ontwikkelen. Echter, door trainers in dienst te nemen krijgen sportverenigingen extra verantwoordelijkheden en bestaat er een groter financieel risico voor de club. Betaalde krachten zijn veelal de grootste kostenpost voor een sportvereniging.

Beschikking over voldoende trainers per regio (%)

Bron: Friese Sportverenigingsmonitor 2016, bewerking FSP

76% van de Friese sportverenigingen heeft een taakomschrijving (op papier) voor enkele of alle functies binnen de vereniging.

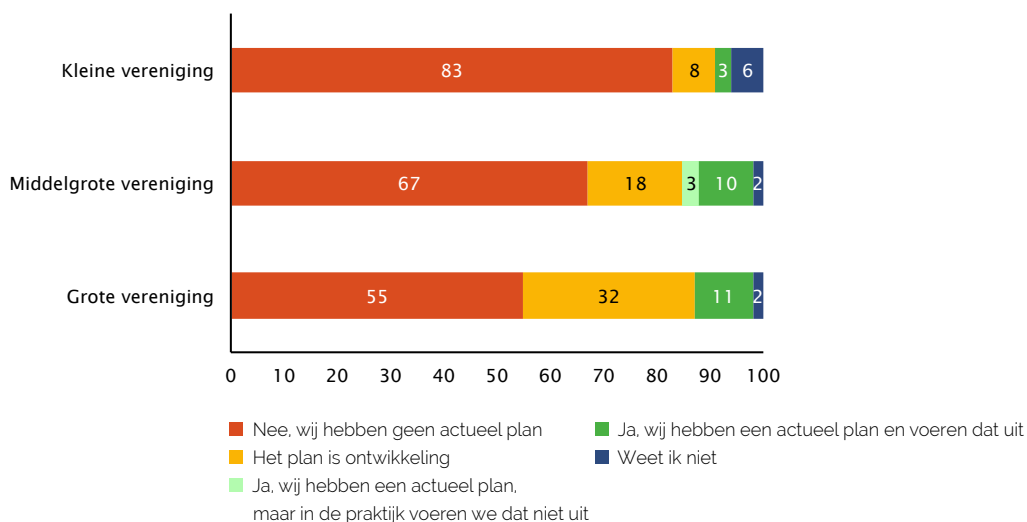
- Kleine vereniging (≤100 leden) 64%
- Middelgrote vereniging (101-250 leden) 82%
- Grote vereniging (>250 leden) 94%

Weinig Friese sportverenigingen hebben vrijwilligersbeleid

Van deze Friese sportverenigingen heeft 7% een actueel plan op papier over het behoud en werving van vrijwilligers en voert dat ook uit. 15% is bezig met het ontwikkelen van een plan. Vooral grote verenigingen hebben vaker vrijwilligersbeleid (11%). Clubs met vrijwilligersbeleid lijken minder moeite te hebben om vrijwilligers aan zich te binden. Een aanpak voor het binnenhalen, begeleiden, belonen en behouden van vrijwilligers leidt tot duurzaam betrokken vrijwilligers en nodigt potentiële vrijwilligers uit tot het verrichten van werkzaamheden voor de club. Voor de borging is het belangrijk om een vrijwilligerscoördinator of -commissie verantwoordelijk te maken voor het uitvoeren van het vrijwilligersbeleid. Het is belangrijk dat de vereniging zijn leden kent en een overzicht heeft van vrijwilligersfuncties. Daarbij is het belangrijk om leden en vrijwilligers persoonlijk te benaderen.

Vrijwilligersbeleid per grootte van vereniging (%)

Bron: Friese Sportverenigingsmonitor 2016, bewerking FSP

Aly Cuperus, secretaris KV De Granaet:

Korfbalvereniging De Granaet in Dokkum heeft een aantal jaren geleden zeer actief ingezet op vrijwilligersbeleid en plukt daar nog steeds de vruchten van. Een kleine tien jaar geleden had de vereniging moeite met het invullen van vacatures en heeft daarom actie ondernomen.

“We hadden hierbij twee ambities. Enerzijds wilden we meer jongeren en ouders van jeugdleden betrekken bij de vereniging. Anderzijds wilden we vrijwilligerstaken beter aan laten sluiten bij de behoeften en mogelijkheden van onze leden.”

Naar aanleiding daarvan heeft de vereniging een databank ontwikkeld, waarin alle functies van bestuur, trainers en andere functies staan. Ook bevat het een overzicht van leden die bereid zijn vrijwilligerstaken uit te voeren.

“Door aan alle leden te vragen wat ze zouden willen doen voor de club en dat te combineren met hun kwaliteiten konden we eenvoudig matches maken met openstaande vacatures. Door ons te richten op jongerenparticipatie hebben we bovendien een relatief jong vrijwilligersbestand gerealiseerd.”

De vereniging kan nu terugvallen op 130 vrijwilligers. Het vrijwilligerstekort van weleer is verleden tijd. De vele actieve vrijwilligers dragen bij aan saamhorigheid en een prettige sfeer.

“We waarderen onze vrijwilligers enorm. Als bestuur hebben we aandacht voor onze vrijwilligers: via ons clubblad, door mee te doen met 'de week van de scheidsrechter' en door een vrijwilligersfeest te organiseren.”

Ook KV De Granaet ervaart dat het lastig blijft om zwaardere vrijwilligersfuncties in te vullen. Op dit moment staat er een vacature open voor een bestuursfunctie en voor de borging van het vrijwilligersbeleid zoekt men een vrijwilligerscoördinator.

Open club

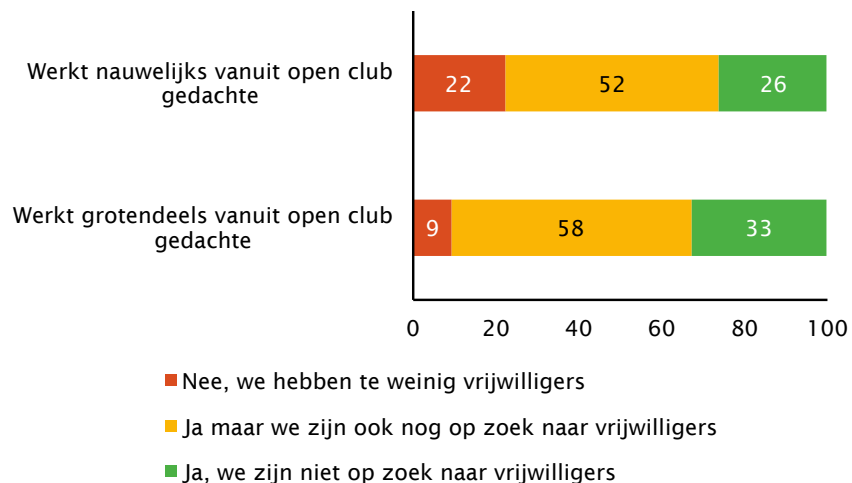
De open club gedachte is ontwikkeld door NOC*NSF. Zij zien een open club als een ontmoetingsplek waarbij eigen leden, andere bezoekers van de vereniging en buurtbewoners uitgenodigd worden om te sporten en om bij de vereniging betrokken te raken en te blijven. Een open club is ondernemend, staat open voor samenwerking en denkt vraag- en buurtgericht. 15% van de sportverenigingen in Fryslân werkt grotendeels vanuit de open club gedachte, landelijk is dat 16%.

Open club gedachte verbindt

Werken vanuit de open club gedachte leidt tot meer 'levendigheid' op de club. Eigen leden en bezoekers van de verenigingen, maar ook buurtbewoners voelen zich meer betrokken doordat het aanbod van de vereniging beter aansluit bij de behoeften. Dit doen zij door vraaggericht te werken, een open cultuur te creëren, te ondernemen en door samen te werken met andere partijen. Als leden en inwoners uit de buurt meer betrokken worden bij de vereniging zijn zij eerder bereid om zich ook als vrijwilliger in te zetten voor de club. Dit blijkt ook uit de [Friese Sportverenigingsmonitor](#). Slechts 9% van de verenigingen die grotendeels werkt vanuit de open club gedachte heeft een tekort aan vrijwilligers. Bij clubs die nauwelijks of gedeeltelijk vanuit de open club gedachte werken is dat 22%. De open club gedachte draagt daarmee bij aan continuïteit van het bestaansrecht van de sportvereniging.

Beschikking over voldoende vrijwilligers naar vereniging die wel of niet werken via open club gedachte (%)

Bron: Friese Sportverenigingsmonitor 2016, bewerking FSP

Jan Zeilstra, verenigingscoördinator TV Joure:

Tennisvereniging Joure werkt vanuit de open club gedachte en wordt steeds meer een ontmoetingsplek voor inwoners in het dorp. Doordat de vereniging innoveert ontstaat er 'reuring' op de club. De vereniging heeft onder andere het sportaanbod en de accommodatie aangepast aan veranderende sportbehoeften en nieuwe doelgroepen.

“In 2016 hebben wij een multifunctionele playground aangelegd met een padelkooi. Padel is een combinatie tussen tennis en squash en is één van de snelst groeiende sporten op dit moment. Ook bieden we trimtennis aan waarbij deelnemers geen lange termijn verplichting aan hoeven te gaan. Ze kunnen deelnemen wanneer zij dat willen. Zo proberen wij in te spelen op enkele jaren van teruglopende ledenaantallen. Ook willen we hiermee nieuwe doelgroepen aantrekken.”

TV Joure werkt samen met verschillende maatschappelijke partijen om te stimuleren dat de hele omgeving gebruik maakt van de locatie.

“Wij werken nauw samen met Miks Welzijn en hebben met verschillende partijen gesprekken gevoerd. Onder andere over het beschikbaar stellen van onze accommodatie voor sport-kinderopvang en het realiseren van werkplekken voor beweegcoaches en CIOS-studenten. Ook hebben we gesproken met Talant en de Werkjouwter om dagbesteding van cliënten te laten plaatsvinden bij TV Joure.”

De nieuwe aanpak heeft invloed op het aantal leden en vrijwilligers. De daling van het ledenaantal is omgezet in groei. Door daarnaast aandacht te besteden aan vrijwilligersbeleid zijn er meer leden die bereid zijn om iets te doen voor de vereniging.

“We hebben in het afgelopen jaar meer dan tien vacatures met nieuwe vrijwilligers weten op te vullen. Dit is onder meer gerealiseerd door vrijwilligers rechtstreeks te benaderen. De positieve energie zorgt ervoor dat mensen erbij willen horen.”

Toekomst voor Friese sportverenigingen

Door veranderende omstandigheden, zoals individualisering, consumentisme, krimp en vergrijzing hebben steeds meer Friese sportverenigingen moeite om voldoende vrijwilligers aan zich te binden. Driekwart van de Friese sportverenigingen is op zoek naar (meer) vrijwilligers. Zonder vrijwilligers kan een sportvereniging niet bestaan. Zo blijken sportverenigingen met een tekort aan vrijwilligers de toekomst somberder in te zien.

Het opstellen en uitvoeren van vrijwilligersbeleid lijkt sportverenigingen te helpen bij het werven en behouden van vrijwilligers. Nu heeft slechts 7% van de verenigingen een actueel plan. Bij het opstellen van vrijwilligersbeleid is het belangrijk dat sportverenigingen een overzicht creëren van vrijwilligersfuncties en dat zij de behoeften van hun leden kennen. Een vrijwilligerscommissie of –coördinator kan dit borgen en ervoor zorgen dat de leden persoonlijk benaderd worden. Het opstellen en uitvoeren van vrijwilligersbeleid vraagt echter wel een extra inspanning van de club. Met name voor verenigingen die weinig vrijwilligers hebben en al moeite hebben om de huidige taken uit te voeren kan dat lastig zijn.

Naast het opstellen van vrijwilligersbeleid kunnen verenigingen ook meer vanuit de open club gedachte gaan werken, zodat er 'reuring' op de club ontstaat. Door vraaggericht te werken, een open cultuur te creëren en samen te werken met andere partijen voelen meer leden, bezoekers en buurtbewoners zich betrokken bij de vereniging en zijn zij ook eerder bereid om vrijwilligerswerk te doen. Elke vereniging kan voor zichzelf stappen zetten om meer open te worden. Op dit moment werken nog weinig sportverenigingen in Fryslân vanuit de open club gedachte, maar de verenigingen die dit doen zien positieve effecten en hebben minder te maken met een vrijwilligerstekort. Daarmee vergroten ze de kans dat zij ook in de toekomst kunnen blijven bestaan.

We bedanken alle geïnterviewde bestuursleden van Friese sportverenigingen voor hun tijd en inzet.

Colofon

Bronnen

- FSP, Sport Fryslân, Mulier Instituut 2016: [Friese Sportverenigingsmonitor](#)
- NISB 2015: [Bestuurlijke vernieuwing](#)
- Mulier Instituut 2016: Verenigingspanel voorjaar 2016

Auteurs

Sibilla Hoekstra (FSP)
Lammert Bosma (Sport Fryslân)
Ymkje Woudstra (FSP)
Frits de Roos (FSP)

Contact

Sibilla Hoekstra
shoekstra@friessociaalplanbureau.nl
06 114 935 28/(058) 234 85 00

Foto Read Swart

René Kuipers

Opmaak

Jongens van de Jong

FRIES SOCIAAL
PLANBUREAU

Westersingel 4
8913 CK Leeuwarden
T (058) 234 85 00
www.friessociaalplanbureau.nl

*Het Fries Sociaal Planbureau wordt gesubsidieerd
door de provincie Fryslân.*